

TRYATER

T 058 288 23 35
F 058 288 68 24
E ynfo@tryater.nl
I www.tryater.nl

Tryater
Oostersingel 70
8921 GB Ljouwert

ING bank
816656
Friesland Bank
29.80.70.308

Ministerie van OCW
Directie Kunsten/IPC3300
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

datum: 2 april 2013

nûmer: 216353/ocw

Bestuursverslag 2012

Geachte mevrouw, heer,

Hierbij ontvangt u het bestuursverslag 2012 van Tryater, met bijgevoegd het financiële jaarverslag van 2012. Deze brief bestaat uit twee onderdelen. Een korte kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten inclusief een weerom blik op de kunstenperiode 2009-2013 en een toelichting op de financiële en organisatorische gang van zaken in 2012 inclusief een verslag van hoe de regels van goed bestuur zijn toegepast.

Kunstenperiode 2009-2013

Op weg naar het vijftigjarig bestaan in 2015 vindt Tryater zijn bestaansrecht nog steeds in de brede vraag naar en de grote liefde voor theater in de Friese taal. Toneel is in een groot aantal Friese dorpen een belangrijk middel om het verlangen naar binding met een gemeenschap vorm te geven. Toneel is als mondelinge kunstvorm, net als de vocale muziek, een middel voor Friestaligen om een belangrijk deel van hun identiteit (de taal) op esthetisch niveau te beleven. De binding met taal en dorpen zorgt ervoor dat Tryater een in sociaal opzicht veel breder publiek bereikt dan de collega-theatergezelschappen. Daarin was en is Tryater bijzonder, en dat wil het ook in de toekomst zijn. Tryater levert met zijn voorstellingen een bijdrage aan de vitaliteit en de vernieuwing van het belangrijkste immateriële erfgoed in de provincie Fryslân, de Friese taal.

Tryater heeft zich in de afgelopen jaren ontwikkeld van een gezelschap dat Friestalige theatervoorstellingen maakt tot een instelling die een inspirerende basisvoorziening wil zijn met als doel: de versterking van het culturele leven in Fryslân. Tryater functioneert niet alleen als producent van professioneel Friestalg theater, de instelling voelt zich ook verantwoordelijk voor het culturele klimaat in de provincie Fryslân.

Het streven van artistiek leider Judkovskaja is om - in de traditie van de humanistische theatermakers - met theater de wereld rijker en beter te maken. In de afgelopen jaren heeft zij de vernieuwende artistieke impulsen gegeven aan publiek en gezelschap door de samenwerking met

mimer Jochem Stavenuiter in *Fan de stêd en it libben*, met De Kift in *Master en Margarita*, met het ervarings theaterproject *11 Stêdetocht*. Er werd repertoire gespeeld zoals *Macbeth* fan Shakespeare, *Diplodocus Dex* van Tom Lanoye, *De presidintes* van Werner Schwab en *Gleone Gloede* van John Steinbeck.

Tryater realiseerde vitale jeugdvoorstellingen met de nieuwe stukken *Stampopot Schmidt* en *It geheim fan 'e Kânselier*, beide in regie van Bram de Goeij; de peutervoorstelling *Dixi* was verrassend en ontwapenend. In de afgelopen jaren heeft het jeugd theater meer dan voorheen aandacht gekregen. Door de inzet van gerenommeerde jongerenacteurs als Hans Thissen en Servaes Nelissen en door het talent van regisseurs Bram de Goeij en Tamara Schoppert is de kwaliteit van de voorstellingen wezenlijk verbeterd.

Tryater was met een breed palet aan voorstellingen aanwezig op Oerol. Het festival biedt Tryater een podium voor het nationale publiek, en mogelijkheden voor locatievoorstellingen. Afgelopen jaar deed Judkovskaja de presentatie van de dagelijkse talkshow. En was ze ook één van de begeleiders van de jonge makers bij Atelier Oerol. Met deze inzet wordt de samenwerking met Oerol verder verbreed.

Er zijn nog twee projecten uit de afgelopen kunstenperiode die zeer vermeldingswaardig zijn. Tryater heeft in opdracht van een projectbureau meerdere activiteiten, waaronder een grote locatievoorstelling in een nieuwe woonwijk aan de rand van Leeuwarden, georganiseerd. Een project waarin bedrijfsleven en kunstensector nauw samenwerkten om een nieuw woongebied bezieling te geven.

Ook nieuw was de samenwerking met Theater Bellevue in Amsterdam. Een week lang stond Tryater met meerdere Friestalige voorstelling in Amsterdam. De voorstellingen - die ondertiteld werden - werden goed ontvangen, waren uitverkocht en hebben bijgedragen aan een grotere landelijke zichtbaarheid van Tryater.

Niet alleen met de voorstellingen probeert Tryater een impuls te geven aan de vitaliteit van de Friese gemeenschap en het Friese culturele leven in het bijzonder; ook met activiteiten die buiten de hoofdtaak liggen.

In de afgelopen kunstenperiode is een nieuwe tweejaarlijkse interne theateropleiding gestart onder de naam Jong Tryater. De spelers zijn afkomstig uit het amateur theater, de opleiding Docent Theater van de NHL en de opleiding D'Drive/MBO Artiest van het Friesland College. Zij krijgen les van nationaal gerenommeerde theatermakers en docenten.

In het project *It Paradys* werd een aantal jonge makers, met name regisseurs, een traject aangeboden om hun vaardigheden en artistieke signatuur verder te ontwikkelen. In samenwerking met het traditionele amateur toneel en met jonge spelers van met name de beide theateropleidingen in Leeuwarden, werd een aantal voorstellingen ontwikkeld.

In de afgelopen periode heeft educatie een belangrijke groei doorgemaakt. Intern heeft dat geleid tot verzelfstandiging van de educatieve activiteiten tot een eigen afdeling. Belangrijk aandachtspunt was de ontwikkeling van een doorgaande lijn in het aanbod, voortbouwend op het onderzoek *Cultuur in de spiegel* zoals dat onder leiding van Barend van Heusden is ontwikkeld aan de RU Groningen. Hoewel een theatergezelschap niet met zijn aanbod voor een doorgaande lijn in

het onderwijs kan zorgen, sluit de educatieve afdeling met concepten zoals scheppend, introspectief, onderzoekend en verdiepend perspectief aan bij de ingezette ontwikkelingen.

In het beleid van Tryater zijn artistieke en zakelijke aspecten geen gescheiden of zelfs tegenstrijdige elementen. Integendeel, zij beïnvloeden, versterken en inspireren elkaar. In de afgelopen jaren is gewerkt aan een maximalisering van de eigen inkomsten. Tryater heeft zich landelijk gezien ontwikkeld tot een van de koplopers op het gebied van eigen inkomsten. Tryater bereikt een groot publiek in de provincie en daarbuiten, jaarlijks tussen de 50.000 en 60.000 bezoeken.

Verder heeft er door een actieve exploitatie van het Tryatergebouw en van materialen een substantiële verhoging van de eigen inkomsten plaatsgevonden. Fondsenwerving draagt in toenemende mate bij aan een gezonde begroting. Bovendien is het meermalen gelukt om met partners ook in financiële zin samen te werken bij het produceren van voorstellingen.

2012

In het jaar 2012 werd er bij Tryater verder doorgebouwd aan de band met de regio (de stad en de provincie), op de kwaliteit, verjonging, landelijke profilering en maatschappelijk ondernemerschap.

Aan het begin van het jaar werd door Bram de Goeij en Peter Sijbenga een nieuwe familievoorstelling ontwikkeld. *It geheim fan 'e Kanselier*. Voor het eerst sinds lange periode, reisde Tryater door de provincie met deze familie voorstelling. Het was een sprookje over een land waar angst regeert en vanuit die angst ook alle plezier uit het leven verdreven wordt, inclusief kermis. Hoofdpersoon Keimpe gaat op zoek naar zijn vader. Onderweg maakt hij nieuwe vrienden onder de verbannen kermisklanten. Het lukt Keimpe om de kermis, en dus ook plezier en vreugde in zijn land terug te brengen. Met de acceptatie dat gevaar en mislukken ook bij het leven horen. Deze muzikale familievoorstelling speelde zowel openbaar als op scholen. Een enerverende voorstelling die door veel kinderen vanaf 8 jaar met hun ouders is gezien in Fryslân. Bijzonder was de rol van de zingende cowboy vertolkt door singer/songwriter Piter Wilkens. Twee dragende rollen werden gespeeld door studenten van Jong Tryater.

Voor Oerol werd bewegingsvoorstelling *Hjir* ontwikkeld. Spelen met tijd en ruimte en rekken van de tijd stond in deze vormexperiment centraal. Onder regie van Henk Zwart werd op locatie deze absurde voorstelling zonder tekst ontwikkeld, over de laatste drie oorspronkelijke bewoners van een natuurhabitat, met eigen wetten en rituelen.

De voorstellingen riepen heel extreme publieksreacties op, van geweldig tot verschrikkelijk. Samen met Oerol wil Tryater ook in de toekomst onderzoek naar nieuwe vormen van locatietheater doorzetten.

Tweede reisvoorstelling van het jaar was *Oom Wanja* van Tjechov in regie van Judkovskaja. Thematisch was deze voorstelling verbonden met de familieproductie eerder in het jaar: acceptatie van het leven met alle kleuren en nuances. Teleurstelling, verdriet, eenzaamheid zijn net zo'n onderdeel van ons leven als geluk, verliefdheid en succes. In kenmerkende beeldtaal van Roos van Geffen en Ira Judkovskaja en met simpele en krachtige toneelbeelden, werd het verhaal van een plattelandsfamilie verteld met op de achtergrond een zeer langzaam draaiend achterdoek op een draaitoneel. Door het spel met deze ouderwetse theaterelementen werd het verstrijken van de tijd en het leven fysiek voelbaar.

Naast het bijna complete ensemble van Tryater was er ook een belangrijke rol voor een studente van Jong Tryater.

Het publiek werd mee genomen in het verhaal dat alle tijd kreeg om zich te ontvouwen, en werd geraakt door het intieme en emotioneel beladen spel.

2012 was een actief jaar op het gebied van jeugd en jongerentoneel. De eerdere succesproducties *Tomke zoekt de kluts* (voor kinderen vanaf 3 jaar) had nog een laatste reprise-serie in Groningen en Drenthe. Tryater heeft bijgedragen als coproducent aan een productie van Drents Jeugdtheater De Reus. In *De laatste La* speelde Tryater actrice Aly Bruinsma een mooie solo voor kinderen vanaf 6 jaar.

Er is een speciale jongerenvoorstelling ontwikkeld voor in de klas. Na eerdere themavoorstellingen voor jongeren is nu juist theater centraal gezet. De voorstelling liet zien dat communicatie niet alleen bestaat uit wat je zegt, maar vooral ook uit wat je met lichaamstaal verbeeldt en hoe je door inbeelding je communicatie kan sturen.

In het najaar heeft Tamara Schoppert, één van ensemblespelers, een nieuwe jeugdvoorstelling gemaakt, *Fabelkracht*. In deze absurde bewegingsvoorstelling werden fantasie en fysieke inspanning tegenover elkaar gezet. Gaandeweg bleken beide krachten onmisbaar te zijn en kwamen ze tot een mooie symbiose.

De voorstelling werd goed ontvangen binnen en buiten Fryslân en blijft nog komende jaren op het repertoire van Tryater.

Acteurs waren studenten van Jong Tryater.

De interne opleiding voor acteertalent in het Noorden, Jong Tryater, werd voortgezet. Uit de tweede lichting Jong Tryater werd een aantal acteurs de kans geboden zich verder te ontwikkelen. In *It geheim fan 'e kanselier* speelden Raymond Muller en Laila El Bazi mee. Zij kregen tijdens het repetitieproces extra begeleiding en coaching. *Fabelkracht* werd gemaakt met Gerben de Jong en Hali Neto van Jong Tryater. In *Omke Wanja* had Marit de Weerd, van Jong Tryater I, een belangrijke rol.

Een belangrijk project in 2012 was *It Paradys*. Tryater heeft jarenlange ervaring in het begeleiden van amateurgezelschappen en jongeren. Met het project *It Paradys 2012* wilde Tryater het amateurtheaterklimaat in Fryslân verlevendigen en een bestendige impuls geven, hierbij is opnieuw samengewerkt met Frats (Fries amateur theaterschool). Er zijn veel amateurs bereikt en er zijn diverse jonge en talentvolle regisseurs tijdens het productieproces gecoacht en begeleid. Er zijn een kleine 20 projecten ingezet, waarvan 15 kort en 5 lang. In de lange trajecten kregen talentvolle regisseurs op het snijvlak amateur/professional de kans een voorstelling te maken onder begeleiding van een professionele coach. In de korte trajecten kregen amateurs les van professionele spelers of docenten. Elkaar bevruchten, helpen en coachen bleek bijzonder inspirerend maar ook veel arbeidsintensiever dan voorzien.

It Paradys 2012 is een landelijk voorbeeldproject vanwege de wijze waarop actieve cultuurparticipatie van jongeren, talentontwikkeling van regisseurs en verlevendiging van het amateurtheater in Fryslân plaatsvindt. De ervaringen en reacties waren bijzonder lovend en positief.

Twee projecten werden extra toegevoegd in 2012. In opdracht heeft Tryater een voorstelling gemaakt over het nieuwe werken, die onder de titel *Het werkt* voor bedrijven heeft gespeeld. Henk Zwart heeft de mogelijkheid gekregen om bij Tryater een kleine voorstelling te realiseren die hij al langer wilde maken. In *Lytse Fryske Winterreis* maakt hij een kleine poëtische voorstelling met Friestalige versies van liederen van Schubert.

Namens de culturele instellingen van Leeuwarden heeft Tryater het Uitfestival georganiseerd. Dit heeft een bijzonder veelzijdig festival opgeleverd met veel bezoekers. Siart Smit, zakelijke leider van Tryater, en Tamara Schoppert, zorgden door dit festival voor meer verbindingen bij culturele instellingen van Leeuwarden en voor de zichtbaarheid van culturele aanbod in de provincie.

Financiën en organisatie

Tryater kan met tevredenheid terugkijken op de resultaten van 2012. Ondanks minder subsidie dan de jaren ervoor zijn we er toch in geslaagd om veel publiek te trekken (63.325) en een positief exploitatiesaldo te behalen (€ 57.704,-). Eigenlijk is dit een klein wonder, want in 2012 is ook de noodzakelijke reorganisatie verder doorgevoerd en hebben we behoorlijk moeten bezuinigen, waardoor een productiebudget kleiner was dan ooit.

Over de hele linie hebben we inkomsten behoorlijk vast weten te houden. We realiseren ons wel dat we ons publiek productioneel minder hebben geboden, en dat dit slechts eenmalig kan.

Het percentage eigen inkomsten is iets gedaald ten opzichte van 2011, maar met 27,1 % nog steeds altijd ruim boven de norm. De lichte daling is deels te verklaren uit het feit dat we in 2012 geen grotere producties hebben kunnen doen, en dat er vanuit het bedrijfsleven minder inkomsten komen (sponsoring, zaalverhuur). Er zijn wel extra incidentele subsidies vanuit de gemeente gerealiseerd, maar deze mogen niet meegenomen worden in het eigen inkomstenpercentage.

Het eigen vermogen is in 2012 gegroeid. De algemene reserve is verbeterd maar nog altijd negatief. Wij blijven van mening dat de specifieke uitwerking van de regeling bestemmingsfonds in 2008 en 2009, nooit zo had mogen plaats vinden en dat een deel van de gelden van het bestemmingsfonds ten goede zou moeten komen aan de algemene reserve. Deze mening van Tryater is bekend bij het ministerie van OCenW, maar wij vinden het belangrijk dit te blijven benadrukken. Ook zijn wij van mening dat de bepaling dat het saldo uit het bestemmingsfonds alleen gebruikt mag worden bij een negatief exploitatiesaldo niet strookt met goed ondernemerschap. Tryater hoopt dat OCenW deze regel in de nabije toekomst zal herzien.

Niettemin kunnen we constateren dat het financieel beheer goed onder controle is. Voor het derde jaar op rij verbeteren wij onze financiële positie en is de liquiditeit aanmerkelijk verbeterd, dit terwijl de omstandigheden voor gesubsidieerde gezelschappen moeilijker zijn geworden.

We hebben een behoorlijke post voor afvloeiingsregelingen moeten opnemen onder kortlopende schulden. Dit heeft te maken met het feit dat een aantal contracten beëindigd zijn per 1 januari 2013. De regelingen hiervoor zijn in 2012 getroffen.

bestuur

Per 1 januari 2012 is voorzitter Bearn Bilker aan het einde gekomen van zijn termijnen. In eerste instantie heeft vicevoorzitter Sije Holwerda zijn functie waargenomen. Halverwege het jaar is Tytsy Willemsma, die reeds zitting had in het bestuur, benoemd tot de nieuwe voorzitter.

De voorbereiding op de nieuwe kunstenperiode, de laatste perikelen van de reorganisatie en de veranderde samenstelling van het bestuur heeft veel tijd genomen. Ook is er tijd geïnvesteerd in het bespreken en benoemen van een meer duidelijke taakverdeling tussen bestuur en directie en de – reeds in 2012 aangekondigde – sterkere taakafbakening binnen het bestuur. Dit zal in 2013 verder geëffectueerd worden, waarna het aantal bestuursleden ook uitgebreid zal worden.

Het bestuur komt in ieder geval 4 keer per jaar bijeen en indien nodig vaker. In 2012 zijn er extra bijeenkomsten geweest om in deze tijd dat het lastiger is voor theatergezelschappen, de juiste keuzes te maken. Voorafgaand aan elke bestuursvergadering ontvangt het bestuur, en de penningmeester in het bijzonder, een overzicht van de financiële stand van zaken en andere stukken die er zorg voor dragen dat het bestuur haar controlerende functie naar behoren kan uitvoeren. Hieronder treft u de samenstelling van het bestuur inclusief data van aan- en aftreding.

Wij hopen u hiermee volledig geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur van Tryater,

K. Lourens
(penningmeester)

SAMENSTELLING BESTUUR

naam	Functie	jaar aanstelling	jaar aftreden	1 ^{ste} , 2 ^{de} of 3 ^{de} termijn
Tytsy Willemsma	voorzitter	2008	2014	1 ^{ste}
Sije Holwerda	vice-voorzitter	2006	2015	2 ^{de}
Klaas Lourens	penningmeester	2009	2014	1 ^{ste}
Betty Bannink	secretaris	2000	2012	2 ^{de}
Stef Avezaat	lid	2008	2013	1 ^{ste}
Ira Judkovskaja	artistiek leider/directeur	2008		
Siart Smit	zakelijk leider	2008		
Tineke Fopma	verslaggeving	1982		